„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у злату)
на годину 32 дин., на пола године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

ЛИСТ целокупне српске народне слободоумне странке.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

НЕНАПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 3. У Новом Саду у среду 4. јануара 1889. ГОДИНА XXIV.

УПРОПАШЋИВАЊЕ СРБИЈЕ ПОСЛЕ НОВОГ УСТАВА.

Док је јавно мнење у Србији било заузето с разводом брака између краља и краљице, док је то јавно мнење доцније водило бригу једино о уставу, дотле су напредњачки финансијери све то даље упропашћивали земљу. Једном се само узбуркало јавно мнење и окрену се на финансијско стање земље, а то беше онда, кад бившег министра финансије Ракића ухватише у крађи. Но то беше чудо за три дана. Да је г. Ракић украо лепчић у каквој симџиници, њега би затворили, и он би то скупо платио, но овако се ствар тицала стотинама хиљада динара, и ја нешто сад не могу да се сетим, је ли и он добио сад о новој години орден или није. Биће да није, и то му је сва — казна.

Кад би човек са гледишта чистог рачуна, а не са гледишта морала промотрио финансијску владавину Ракићеву, он би у интересу Србије морао пожелети, да Ракића није заменио Чеда Мијатовић. Јер Ракић је био вредан, пажљив, није дао другима да развлаче, но се бринуо само за своју душу. Чеда Мијатовић је сушта противност Ракићева. О Чеди су сви редом уверени, да он ништа не узима за себе, али је тај човек тако несавестан и лакомислен, да под њиме горе страда Србија, него под Ракићем. Под Чедом се развлачи немилице, под Чедом се богате сви, који имају са српском државом посла. Тај човек личи врсти женскиња, које су поштене и честите за себе, али им је у души да својим другама стварају прилике за невољаство.

Под напредњачким финансијерима, под истераним Ракићем и под лакомисленим Чедом, постало је финансијско стање у Србији опет заплетено и врло незгодно. Кад су радикали оставили владу, било је у државним благајнама пола милијона динара. Од тог доба па до новембра, дакле за 6 до 7 месеци, дотерали су напредњачки финансијери дотле, да су створили ванбуџетски дефицит од 10 милијона динара, а све су касе испразниле, те се сад испомажу с боновима. Рачуни су у исто онаком нереду, као што беху пре но што их је бивши министар Вујић довео у ред. Државни рачуни последњег времена налазе се опет на неким папирићима и у нотесу Чеде Мијатовића.

Дошло је дотле, да један конзуо не може да добије 2 месеца своју плату. Кубура је највећа, а у том часу данашњи министар војени нема другог посла, него аванзује силне потпуковнике за пуковнике, и то без потребе. Само најновији аванзмани износе око 45.000 динара месечно. И ако још мало продуже напредњаци ово газдовање, они ће дотерати дотле, да никоја влада после њих неће шале извући земљу из велике неприлике.

Ко тачно не познаје ствари, тај не може замислити, од колике је штете по Србију ово данашње стање. Краљ је уважио оставку Христићеве владе, и мислио је тиме „водити рачуна о радикалној већини“, али он хоће да још неко време остане Христић, како би добио времена да цеди радикале.

Нико у Србији не верује, да ће се владати уставно. Ристић бургија против радикала, ма да нема већине, напредњаци дигоше главу и веле да им није време далеко, а краљ се нада, да ће радикали, и ако су у огромној већини, примити у свој кабинет каквог нерадикала, за министра спољних послова.

И ти непарламентарни похтеви су узрок, што Христић са напредњацима седи још на власти. Међутим напредњаци министри употребљују то време, да чине излишне и неправедне аванзмане, како би стекли што више пријатеља и обвезали себи што више људи; они увољују Србију у финансијски глиб, па кад одступе, онда ће опет злурадо узвикнути радикалима: „Сад изволте ви!“

Ето, тако се упропашћује Србија и после „новог, слободоумног устава, на који јој може завидити цео свет“ — као што рекоше о том уставу наивни људи.

Писмо из Русије.

Петроград, 26. децембра.

У Русији су задовољни, што је у Србији све мирно прошло, а биће још задовољнији, ако нов устав буде у Србији учинио крај несносном стању и напредним мерама. Сваки се вара, који мисли и предпоставља, да би се у Русији радовали, кад би у Србији до какве катастрофе дошло. Зато Русија нема повода. Она је у Србији тражила само моралног уплива, у колико на то права има, и у колико то племенско и религиозно сродство између Срба и Руса захтева. У Русији верује сваки, да се Русија и руски народ увек одужио својој српској браћи и неосврћући се на неке погрешке у политици с једне као и с друге стране, то нема примера, да је Русија интересе српског народа запостављала. Русија је увек помагала српском народу; она не држи ни корак српске земље у својој руци, жели од душе, да српски народ у свему напредује, па је и природно, да ће симпатије српског народа увек бити на страни Русије.

У Русији није јавно мишљење за краља Милана расположено, пит он код руског цара и руске владе добро стоји. Понајвећма незадовољни су краљу због црквеног питања и митрополита Михајла и сваки Рус верује, да је митрополит Михајло по туђем напуту и подстрекавању морао Србију оставити. Хтело се, да се српско-православна црква у Србији потресе. У Русији не могу поњати, како би могло бити српског краља, који би могао бити против митрополита Михајла, кад је он привржен био династији Обреновића, високо је држао барјак Српства и православља. Ако је грех, што је митрополит Михајло био поштователь Русије, то су онда сви Срби грешници, јер и најмање дете у Србији, сматра у Русији браниоца свега што је српско и православно. Да је краљ Милан овом приликом помиловао и митрополита Михајла и успоставио га на митрополитски престо, онда би тек задовољно руско јавно мнење.

Овде су много задовољни, што је краљ Милан помиловао све политичке кривце и није изузео ни г. Пашића. То документира, како краљ има тврду вољу да се измири и да га не руководи мржња или освета. (Вест о помиловању Пашићевом није се обистинила. Пр. уред. „Заставе.“)

Овде су задовољни, што је и бугарско собраније вотирало помиловање и повратак бугарских бегунаца у своје отачаство. То је први корак бугарске владе, који се у Русији одобрава и који ће у неколико послужити измирењу између Русије и Бугарске. Још ће лепше бити, ако се бугарске странке измире, ако једна другој опросте и ако све сложно упру у кола, како би своју отачбину унапредили.

У Русији држе, да ће наступајућа нова година за Словенство бити пријатнија, и ако ће још времена требати; док се у опште разведри и све на праву меру дође. У Србији већ је отпочело на боље, а има изгледа, да ће и у Бугарској повољније бити.

Између Русије и Персије дошло је опет до споразума, и није онако, како се то предвиђало, кад је између Енглеске и Персије до уговора у питању пловидбе по Коруну дошло. Тај уговор врло је скучен и није за Русију ни најмање опасан.

По гласовима чека се овамо кнез црногорски, чија су деца овде. Доласку кнеза Николе овамо, придодаје се увек велика важност и ако тај долазак носи на себи чисто приватан карактер, јер кнез долази да види своју децу. Руском срцу пријатно је, кад види с далеког југа словенског владара, који подржава искрене одношаје са својом руском браћом. Много се говори, како ће се наследник руског престола верити с једном кнежевом ћерком. Тако се говори, а време ће показати, да ли је то тако. Ако буде, биће у добар час. ?

Политички преглед.

Принц Фердинанд и бугарски синод. Између принца Фердинанда и бугарског синода дошло је до јавна сукоба. Бугарски синод не само што не признаје принца Фердинанда за бугарског кнеза, него у седницама својима од прошлог месеца подигао и оптужбу против њега. У оптужби својој синод вели, да принц Фердинанд запоставља бугарску цркву. Даље вели, да тај намет-кнез потпомаже у Бугарској римокатоличку пропаганду, па онда му пребацује, што против црквених правила удара свој конак у женском манастиру Калосферу, а сувише још, на његову заповест у истом манастиру служио један римокатолички свештеник „мису“. Има у оптужби још и то, како је принц Фердинанд наложио бугарском свештенству, да славе његов и његове матере имен-дан, ма да православна црква не признаје за свеце ни св. Фердинанда ни св. Климентину. Стамбулов последње синодалне седнице није признао као законите и пре но што су ове биле свршене, заповедио је да се чланови синода разиђу. Они нису из почетка хтели да учине по вољи Стамбулову, а митрополит варнански Симеон изјавио је, да се неће ни сили покорити, али се најпосле разиђоше, — уступиуше сили.

Руски државни прорачун. У једном од прошлих бројева донели смо по брзојаву да је руски државни прорачун за год. 1889. овако установљен: Примање 895 мил. руб., издавање 895 мил. руб. Редовна примања према лањској години већа су за 9,362.930 рубаља, ма да су доходци од царине и железница мањи него лане. Расходи редовни су према лањској години већи за 5,338.888 рубаља. Ванредних издатака на подизање железница и морских лука узето је за 1889. год. 34,206.982 рубље. Војни буџе већи је за ову годину за 6,329.015 рубаља него лане. Тај је вишак настао услед закасписке железнице. Осим тога услед скакања цене храни повишени су и издатци на издржавање војске.

Друштвена помоћ „друштва св. Саве“

српским школама, црквама и просветним радницима.

1., Помагање и оснивање народних школа ванграница краљевине Србије. По извештају гл. одбора друштво је ово у прошлој години помогло 12 српских школа у разним српским областима, и, на име оправке школских зграда и набавке неких потреба, поред незнатне помоћи у стварима и књигама,

ЛИСТАК.

ЦИГАНКЕ ВРАЧАРИЦЕ У ЦАРИГРАДУ.

Цариград је сам по себи шарени свет, у ком има свакојаког народа из Азије и Европе. Овамо је измешана европска цивилизација, с азијатском глупости и источном покварености. Све што се из просвећене Европе покварености у Цариград пренети и пресадити могло, то је учињено, и данас овамо европска поквареност и деморализација надмашује азијатску глупост! Цариградски Турци, особито класа сфендије и чиновници, усвојили су много од европске цивилизације, научили се од источног лукавства, а задржали своју глупост, па покваренијег света нигде више нема.

У Цариграду налази свака глупост својих присталице. Ако се негде појави неки свитач, хоџа или дервиш, па ако отпочне да прича и проповеда најнечу глупост и сујеверје, то ће га велика хрпа света слушати, и одређивати што говори, без да му се икад у његов глупи занат умеша. Ни полиција му не смета, јер је у напред уверена, да он говори глупости, које нису за никог опасне. Хоџе и дервиши, то су код Турака учени људи, које је бог (алах) с разним даровима и више него друге обичне људе обдарио. Многи знају врачати и претсказивати шта ће бити, а ко говоре шта је било!

На истину угњездиле се сујеверице, предрасуде и сви источни народи верују у невидиме духове, џинове, сановe и друге глупости. Не само прости народ, него и турски великаши верују у све то, и мало их има, који не зовну врачаре и врачарице, да им нешто у длан погоде, или из карти кажу, шта ће бити. Говорило се, да и султан таву слабост има, и да више пута призива неке хоџе и дервише, да му погађају и нагађају, шта ће му из царства бити и да ли ће скоро „на добош“ доћи? Султан призива и друге врачаре и гаталице, па кажу, да је после веселији и задовољнији, ако су му нешто доброг и повољног предсказали. Говорило се, како су неки дипломати употребљавали таке врачаре и подучили их, како ће султану говорити нешто, што таким дипломатима у рачун иде. Тако се причало, како је енглески посланик Уајт, неког врачара суду подучио, да султану пророкује; како ће му врло брзо пропадути царство, ако „с Московом“ подржи пријатељство, него нек се држи једне државе, која је преко мора, а то је „Енглеска!“ Други пут плашили су и врачари су предсказивали султану, како има нека држава, која је на северу, која ради да султана обори, али је алах велик, и чува падишу, а у падише има у Енглеској пријатеља, који ће га бранити од Московa. Султан је веровао што су му врачари говорили.

У Цариграду има на хиљаде Циганака и Туркиња, које друго не раде, него се по улицама и кућама скитају и срећу продају. Док се просване, то иду Циганке по сокацима, и вичу „мирес“ што грчки значи „срећа.“ То су муштерије за нижу класу света, као и за жене и девојке без разлике сталежа. Женама читају Циганке из длана, где их тишти, у колико су срећне, или несрећне, како их њихови мужеви воле, или неволе, како има неки господин који за госпођом лудује, и како је тек онда срећан, кад га госпођа погледа и њој се насмеје! Циганке у напред знају, да свака госпођа, која тражи, да јој се срећа каже, носи нешто на срцу и да ту није чиста посла, па из хиљаду речи, које Циганка брзо изговори, погоди нешто.

С девојкама прођу ове лакше, јер је лакше девојке преварити, и нешто им избрбљати, што им се допадне. Одмах ће отпочети о љубави, и како има један млади господин, који девојку као своје очи љуби, или она њега и т. д. То тако читав дан траје, и Циганке тумарају по улицама и кућама. Оне свој занат јавно и на сред улице раде.

Једном био сам врло близо и слушао сам, како Циганка једном Турчину амалину карте баца и срећу му казује.

Амалин сео на ћошку једне куће и био је врло забринут. Покрај њега пролазила је Циганка и викала „мирес“. Амалин заустави Циганку, па јој рече: Дед стани, баци ми карте и погоди моју невољу!

Циганка седне на земљу, извади из недара замазане карте. Промеша их; извуче једну карту, а друге карте пружи амалину, нек их у три хрпе предигне. Амалин то уради, а Циганка разметне карте у четири реда, и пребрајајући карте уздуж, и на крст, отпоче говорити: „Ти имаш једну велику невољу, и твоје је срце у великој жалости!“ Амалин одговори: „свет“ што по турски значи „јест.“

Циганка: „Ти си имао велику несрећу, неко ти је умро и много си штетовао у новцима!“

Амалин гледа оштро Циганку и примећује „свет“ јест.

Циганка: „Тебе је преварио, или ће те преварити један твој пријатељ и друг.

Амалин подиже главу на више, погледа Циганку па рече „свет“ „тако је!“

Циганка не хтеде више говорити, него затражи, да амалин положи на карте неки сребрни новац, па да ће му и друго казати! Амалин извади један сребрни грош, и баци га на карте, а Циганка покупи своје карте, опет их промеша и пружи амалину, да их предигне. Амалин то уради, а Циганка раздели карте на четири хрпе па ће рећи:

„У глави имаш неку мисао о једној женскињи и новцима, а у мојим картама пише, да ће ти све за руком поћи!“ Амалиново лице разведрило се, веселије погледа Циганку, па ће рећи: „Тако је, и ако алах даде!“

Циганка подигне другу хрпу карата, па кад

издало из друштвене благајнице 2.600 динара. Једно ова, и, ако мала, помоћ досадашњим школама, а друго, и још више, сама појава „друштва св. Саве“ разбудила је многе српске крајеве и покренула месне родољубе на живљи рад, те су на више места у прошлој години подигнуте нове школе и тражени учитељи без икаква утицаја или помоћи од главног одбора друштва св. Саве. Тако је број српских народних школа (мушких и женских) у једној само српској области порастао до сада на 37. Поред горе поменуте помоћи старим школама главни је одбор издао у прошлој години 880 динара наставницима двеју школа, које би се имале отворити у два главнија српска места ван краљевине. Али како је сваки почетак тежак, а почетак оваквих радова врло често препун свакојаких несавладљивих препрека, не треба се чудити, што се од оваких издатака не могу одмах у почетку видети све оне користи, које би се од таквога рада очекивале. С тога се и може разумети зашто се од ових школа једна могла одржати само врло кратко време, а друга се тек има отпочети овога месеца (јануара 1888.)

У најновије доба отворена је у самом Београду „Светосавска школа“, коју су покренули, тако рећи, сами дечаци и младићи из Старе Србије и која већ броји 44 ученика. У овој се школи ради после дневнога посла од 6 до 9 часова у вече; у њој има и правих ђака, узрастом од 8 до 12 година, а има и одраслих младића, па и зрелих људи. Милина је погледати како се ова од природе бистра деца и ови озбиљни и вредни људи, и поред брige за свој насушни хлеб и поред претешкога им телеснога рада, својски журе, да се отму досадашњој чами својој и свима силама упињу, да, обогаћени знањем и просветом, помогну својој поништеној домовини. За ову је школу главни одбор одредио 120 динара месечно у име награде тројици београдских наставника, што раде у њој.

2., **Помоћ српским православним црквама у новцу и потребним утварима.** У овом погледу је главни одбор и сам одвајао из друштвене благајнице приличне суме новаца и јавно позивао све родољубе у Србији, да било новцем, било прилозима у стварима притеку у помоћ оним православним црквама, које су се, немоћне саме себи да помогну, обраћале родољубљу српскога народа. Тако је главни одбор сам послао: 1) православној цркви у Требињу 600 динара, 2) православној цркви у Ђаковици 300 динара, 3) српској православној цркви у Бовићу 100 динара помоћи и 4) црквама: врачевској, штитарској, петровској и никољачкој набавио неколике половне одежде и црквене књиге. Осим тога је главни одбор добио од појединих родољуба у Србији ове новчане прилоге: а) за цркву у Требињу 4000, а за цркву у Бовићу 500 динара од прилагача, и б) ове поклоне у стварима: 1) од ученица средње женске школе гђе А. Церманке: 1 ваздух и 2 дарка за свету тајну од фине свиле и злата, као њихов рукотвор, 2) од г. Саве Грбовића јеромонаха: 1 требник, 1 ваздух и 2 дарка за свету тајну, 1 заставу за литију св. Пантелејмона и 1 антимис, 3) од Максима Протића и Миленка Капларовића, црквених кројача: 1 петохлебницу посребреву, 4) од Витомира Марковића и Павловића, црквених кројача: 1 путир, дискос, звездицу, копље и кашичицу, све од сребра, па позлаћено, 5) од народног позоришта у Београду: 2 пара наруквица, 2 појаса, 2 епитрахиља, 2 застора за часну трпезу и 1 дарак за св. тајну, и 6) од шабачке „уједињене омладине“ једно посребрено кандило.

3. **Давање путнога трошка сиромашним српским учитељима.** Да би колико толико олакшао и ублажио мучан и с опасностима скопчан положај и рад оних родољуба, који се жртвују на племениту службу српској народној просвети, главни је одбор доста често притицао у помоћ, и ако с незнатним сумама, оним учитељима и учитељицама, који одлазе да раде у српским школама изван краљевине Србије. Тога ради је осамнаесторици наставника из разних српских крајева издато у години 1887. свега 1.700 динара наиме путнога трошка, било из једнога места ван Србије у друго, било из Београда до школе, у којој ће радити.

4. **Давање путнога трошка и помоћи оним ученицима из разних српских крајева, који се у Београду школују.** Главни се одбор одазвао молбама дванаесторице ученика из Старе Србије, Босне и Црне Горе, и на то издао преко 900 динара. У ову суму иде и 120 динара, издатих у име путнога трошка до Москве сину једнога заслужног, покојног родољуба српскога.

5. **Ванредно притицање у помоћ и награђивање заслужних српских родољуба и просветних радника.** Помоћ ова није била редовна, те је чињена махом у случајима нарочите и преке потребе, и то обично у мањим сумама. Тако је главни одбор издао ванредне помоћи (по 30, 40 и 60 динара) осморици садашњих и двојици некадашњих учитеља из разних српских крајева; породици једног заробљеног учитеља; тројици потребитих а заслужних свећеника и шесторици пострадалих српских родољуба — свега на 1.300 динара. Највећи је осим тога издатак поклон (у вредности 1.200 динара), у име одликовања, учињен једном по српске интересе, народну школу и цркву врло заслужном родољубу и великом Србину.

6. **Помоћ нарочитим друштвеним изасланицима.** У ову је циљ главни одбор издао преко 4.000 динара. На тај начин главни је одбор добио пет опширних извештаја с разних страна, пуних врло интересних и за потоњи рад поучних података, корисних обавештаја и умесних предлога.

Критички преглед.

Српско народно позориште.

„**Црна пега.**“ Драма у 3 чина. Написао Гргур Чики. Превео Јов. Грчић.

Ово је већ слабији комад чикијев. Слабији и по избору и по изради. Предмет је узет из угледнијег племства и новчаног грађанства (буржоазије) али некако засеца у лаку романтику, те је комад осенчен неком сетном тајанственошћу. Овде као да је мало устукнула она стварност и једрина чикијева пред неким сањалачким духом. Него то све лежи већ у самом поводу догађаја.

Самохрано сироче, Лидија, живи у кући свога ујака, банкара Албије. Албија се показује свету као поштењак, а у истини је најгаднији нитков, који не бира средства за тековину. Он пузи по свима подземним путевима и потајно лови своје жртве. Ништа га не плаши, ништа му није зазорно и свето. Он има помоћника у злу неког Андрију Ланга. Ланг служи циљима албијевим, нешто из личних материјалних обзира, а нешто из љубави према Лидији, но она се грози те његове љубави. Но док се Лидија бавила у кући ујаковој, заљубио се у њу некакав официр, племић Андор Кездија. Лидија није одбила његову љубав само — из таштине. Наговором албијевим, а помоћу своје кокетерије, измами она од Андора неке градске планове и преда их своме лоповском ујаку. Овај изда те планове за новац, а сирома Андор се ради тога убије, што је осрамотио име породично. То самоубиство то је она **црна пега**, она љага, која после прати Лидију кроз цео живот. Бела Кездија, брат покојног Андора, и мати њихова никако не верују, да је Андор учинио проневеру, као што светина прича. Они се заверe, да ће пронаћи кривца и да ће му се осветити. У томе их помаже пријатељ њихов, млади адвокат, Макарија, и неко ушкало, неки агент, Прокајија. Но пре ове завере, планула је међу Белом и Лидијом дубока притајена љубав. Лидија, због кињења ујаковог и гриже савести, побегне из куће, његове и настани се код Макарија, коме је њен отац био некакав добротвор. Ту се састану Лидија и Бела и узајмно исповеде љубав. Кад Лидија дозна да је Бела брат андоров, почне се грозити ове своје љубави и хоће да ишчупа из срца. Међу тим њу гоне и други зли дуси. То су Албија и Ланг. Ланг хоће да се освети за своју понижену љубав, а Албија се боји, да ће његова тајна изаћи на видело, ако би се Лидија с Белом венчала. Одавде настаје борба између љубави, савести и освете. Лидија најзад попусти љубави, те се на брзу руку венча с Белом. За то време је Андрија Ланг показао Кездијевици кривицу лидијну и она нагло дојури, да извести сина о томе. Али дотле су се ово двоје већ венчали, без њеног знања, и Бела прикаже матери Лидију као своју жену, свој живот, срећу своју. Овај нови неждни удар обори јадну матер и она тешко оболе. Бела нити зна кривицу лидијну нити види шта се око њега збива. Његова мати и жена пажљиво крију ову тајну, да не би и њега навели на самоубиство, као што је већ и претио. То је очајна душевна борба. Све наде поништене, сви излази затворени. Најпосле Андрија Ланг прокаже Лидију и самоме Бели. И у часу, кад се она очајно бори против насртаја ланговог и кад се спрема, да бежи у свет из ове мучне неизвесности; у томе часу дојури Бела — но она се дотле већ пробола ножем. Пре тога стигла је вест, да се Албија убио, чим се дознало за његову тајну. Његовог сукривца, Андрију Ланга, одведу на суд, а Лидија издахне у наручју Белином.

То су главни догађаји и главне особе у овој драми, а добро је изведено и једно и друго. Осим ових особа има их још неколико које — и ако нису незнатне — ипак су споредне. То је безазлени и добродушни учитељ, Фама, и вижљава, мало индискретна женица макаријева, Магда. То су веома лепе и пријатне појаве, али — пасивне. Њих двоје су само добри пратиоци, али слаби помогачи; но обоје су без замерке на своме месту. На против, глупи и кукавни Данило Хробација и његова брбљава жена стоје засебно, паметнуто. Ове две сеоске фигуре изгледају као две велике муве у празном лонцу. У њима је оличена једино простачка радозналост. Они су узнемирени из своје сеоске идиле само зато, да могу мало брбљати о смрти андоровој, што нити помаже нити одмаже заплету, јер се о томе већ и тако доста дивани. Писац их је утиснуо не за то, да њиховом смешном неспретношћу мало разгали гледаоце и прочисти мучну загушљивост ове драме. И тако овим би разлогом као могли оправдати и Храбоцијеве и писца.

Заплет је у „Црној пези“ јак и вешто изведен. Но радња према њему није довољно жива. Местимице тек пузи. То чини оно сувишно причање и — опет — други ставови. Тим је комад одвећ угојен, те се креће тешко и тромо. Главни је узрок овој тежини претерана ревност око психолошког детаљисања код појединих карактера. То важи за Чикијеве комаде у опште, а у овоме случају нарочито је био ревностан око Лидије и Беле. Али комад је крај свега занимљив. Дикција је врло угодна и лепа. Смер није бог зна какав и потиче из Лидијне кокетерије. Хоће да се каже, како зли и бесавесни људи тргују са лакомисленом таштином својих ближњих, и како се не ваља играти светињом срца, јер тим можемо убити и себе и друге. Већ и по томе се овај комад разликује од осталих Чикијевих дела. — Превод је добар.

ДОПИСИ.

Из Вилева, 27. децембра 1888. (**Насиље нашег солгабирова**). Пре две недеље имали смо седницу месне политичне општине, где се имали бирати чувари. Пошто је крајем децембра изашло контрактуално време комесару г. Нађу Палчики, који се прошле године помоћу његовог брата солгабирова силом наметнуо за комесара, јер нико у општини није знао ни кад је изабрат, нити кад је контракт с њиме начињен, осим три човека. Е сад, кад му је изашло време с крајем децембра, нареди се општинска седница, где се погоде овдашњи људи за селске чуваре с много мањом платом, него што је г. Нађ и његови полицајци имаше, и ти људи, њих тројица приме оружје и почну чувати село. Но после два дана ето белаја! Наједаред дођу у село четир оружника перјаничара с њиховим водником на челу, с тим налогом солгабировим, да има кнез с места одпустити нове чуваре, а старе опет примити, јер ће се љуто казнити они представници, који су на силу отели оружије од старих чувара и свукли с њих хаљине полицајске. Ма да је све било измишљено; нити им је ко рекао ружне речи, они су сами отишли, кад су видели, да су нови чувари најмљени. Но како би друкчије заплашили свет и назвали га бунџијама? Кнез таки по договору неколицине општинара, отиде у Тител код солгабирова г. Хорвата, да докаже, да није ту никакве буне било и да су у највећем миру најмљени чувари, пошто су много јефтинији од старих полицајаца, а да није нико напаствовао њих, него су им још, шта више и хаљине поклонили. Па шта више, од поменуте тројице представника, који су обећени као бунтовници, није један ни код куће био, већ у Чуругу. Но г. солга не хтеде ни чути кнеза, него нареди, да се седница 23. децембра сазове, на којој ће и он учествовати. У заказано време искупе се сви представници општински, да дочекају г. солгу. Кад г. солга дође, он рече у кратко, да комесар Нађ и његови момци морају остати, јер иначе, који се год успротиви његовој заповести биће јако кажњен. Представници сви до једног одлучно рекоше, да они никако не могу Нађа из тог узрока држати, што је јако скуп, а кад се лане отеле општине Мошорин, Лок и Гардиновци те нису хтели Нађа за комесара, шта смо ми скривили, да баш морамо њега имати, тим мање, што је општина ова, ове две последње године јако осиромашила, јер је 1887. г. лед сву летину потукао, и ове 1888. г. вода нас је потопила и млогу штету нанела, да скоро главе нећемо дићи. Али г. солга одговори строго, ма за 50 нов. да имате друге момке, ови стари морају остати; и оружницима наложи, да који се најмање успротиви, има се таки у Тител у затвор отерати. — Ето како се код нас ради. (На исти и још гори начин хоће и у Ковиљу власти да натуре Нађа за комесара, ма да му је истекао рок, ма да га сво заступство неће, јер тај господин вуче само грдну плату а уговорену штету неће да снosи. Но то није свршена ствар. Онај закључак у Вилову, који је солгабиров изнудио претњом у присуству оружника не вреди и треба се жалити жупанији па даље, а што се тиче ковиљске ствари, општина није дужна плаћати некоме, коме је уговор истекао а није обновљен. Свакојако се треба на те нечувене пашалуке жалити, јер тог данас нема ни у Турској, па неће остати ни код нас. Пр. ур. „Заставе.“)

Вести из места и са стране.

Ратарско певачко друштво у Вилову. Пишу нам из Вилова: „Да вам јавим о једној лепој појави. У нашем месту се ове зиме склопило певачко друштво од самих ратара има их 16 на броју, и то већином момци од 20 година, а има их и ожењених. Заузимањем вредног свршеног гимназисте Стевана Дамјанова, који је с великим пожртвовањем и трудом научио своје вршњаке да певају у цркви целу службу, све се то постигло. И тако сад уживамо сваке недеље и празника у лепом хармоничном појању, које се свима допада. Нека им је хвала на томе.“

Нов источни експрес-влак. Као што из Берлина јављају, немачка је влада намерна, да удеси директан пут између Берлина и Цариграда. Немачка влада хоће тиме да наведе пут из Енглеске у Цариград преко Немачке, а не као што сад тај пут води — преко Париза. Тим путем моћи ће се из Лондона преко Будимпеште за 12 сати пре стићи у Цариград него преко Париза.

Госпођица лечник. Данас више није ништа необично: госпођица или госпођа лечник. На то већ почиње свикавати и велика публика. Факт је, да много женскиња студира медицину данас, нарочито Рускиње. О том, да ли треба женскиње да студира медицину и да ли је то добро или не? — разилазе се мишљења и самих пријатеља ослобођења женскиња. Многи, који иначе нису у начелу против ослобођења (еманципације) лепога пола, наводе против студирања медицине од стране женскиња — разлоге, које не смемо олако крстити баш назадњачким. Ми се за сад не ћемо упуштати даље у то, већ ћемо приказати новога лечника, који није господин, већ **госпођица**. Гђца **Каролина Шулце-ова**, Пољкиња, постала је, пре краткога времена у Паризу доктором медицине. Што се тиче њезине личности изближе, веле, да је врло лепа и врло млада: нема јој више од 21-е године. Да би добила степен доктора медицине, морала је читати своју дисертацију. Једнога дана, као што рекосмо пре кратког времена, искупила се доста многобројна публика у баш не великој дворани париског „Ecole de medecine“-а, у којој се држе строги испити. Нарочито је био заступљен женски свет и лечнички. Међу женскињама је било много таквих, које дођоше не што их занима наука уопће а посебице медицина, него, које одлазе на „премијере“ све могуће врсте, где год има да се види што занимљиво. А тог дана је била ретка премијера: гђца К. **Шулце-ова** је читала своју докторску расправу под именом: „**Жена као лечник у деветнаестом веку**“. Гђца Шулце-ова, или као што Французи кажу: „Шилзе“, (на њој није оставила тешка студија никаква трага) пожњела је велика успеха нарочито код женскиња. Материју је уметнички распоредила, опширно је истакла способности жене, које је чине кадром и способном за лечнички позив, мудро је употребила статистичке податке. После ње је устао чувени лечник и професор Шарко (Charcot), председник испитне комисије и рекао је ово: „Госпођице! Ако вам је био смер да докажете, како жена има много умних способности, како је срчана, храбра, како је кадра да присвоји себи велику интелигенцију — онда не могу вам ускратити моју хвалу о вашој расправи. Но допустите, да приметим, да нам нисте ништа ново рекли. Знали смо, да се жена, која наткриљује човека у многом погледу, може и на више поља умнога живота са њиме мерити. Но ако вам је био смер, да докажете, како је лечнички позив тако исто за женске, као за мушке, онда се морам изјавити против тога. Жена, као лечник, остаће увек изузетак, биће у изузетном положају. Таких жена има и у уметности, књижевности, науци.... Кад би жене постале лечници, прва би им била брига, да добију у болницама нашим најбоља места. И видећете, наше жене лечници, не ће радити у селу, него само у граду, јер се у селу не може играти велика, прва улога. Шаркотов говор може се назвати грубим за Француза, он се допао мушкињу, присутнима лечницима а осуђивало га присутно женскиње. Гђцу Шулце-ову није пријатно дирнуо нападај великога Шаркота. Шарко је наставио даље: „С друге стране физичке тешкоће спречавају често жену лечника у извршивању свога позива. Ако вас сутра позову једној породиљи — доба је поноћно а студен велика — па ако се ви — како да речем — ако ви нисте расположени, шта ћете радити и шта ће бити од болесника, који се узда у вашу помоћ? Расправа вам је, госпођице изврсна. Женскиње, која се ода на студирање медицине, врло је интелигентно и сјајно положи испите, боље него мушки. Ви сте то и доказали статистиком. Али не замерите ми ову примедбу: те жене више мисле на себе него на човечанство, оне хоће, да заузму највиша и најбоља места. А боље би било, да антисептичким начином негују ране у болници, то је куд и камо пре за њих. Ја држим, да женске лечници немају будућности, јер се тај позив коси са природом жен-

---

них је неколико пута прегледала, нешто рачунала, рећи ће: „У срцу носиш злоћу и освету на твог „**диндушманина**“, па ако ми дадеш још један грош, то ћу ти казати: да ли ћеш му се осветити!“ Амалин потражи, извади још један грош и пружи Циганки, а она њему рече: „Твој душманин већ ти лежи под ногама и као што си ти данас тако тужан и невесео, тако ће он кроз кратко време несрећан бити, а ти ћеш се веселити, и биће ти „**селамет чок**“ т. ј. много среће и берићета!“

Циганка је свршила свој посао, скупила своје карте, рекла амалину „с Богом“ и пошла даље, вичући „**мирес.**“ Амалин остао је на свом месту седећи и био је весео и задовољан, јер му је Циганка нешто из његове невоље погодила, и „**као из ћитапа прочитала.**“

Можда из свега онога, што му је Циганка изговорила, неће ништа бити, али је амалин за своја два гроша, што је Циганки дао, нову наду добио, како ће му се жеља испунити.

Чак и неки озбиљнији људи мисле, да за свет који онако ниско стоји и који је по својој религији фаталиста, имају Циганке и врачарице своје значење, јер Турци и други источни народи верују, како ће сваком само оно и онако бити, како му је суђено, и да је добро само на другом свету, а на земљи понајвише патња и невоља, за неког више, а за неког мање.

П. У—ц.

ском.“ У обрану жена лечника а у првом реду у обрану гђце Шулце-ове је устао професор Ландуци. Он вели: „Ако се жене“ лечници одаду на женске и дечије болести, учиниће неоцењиве услуге.... Где год пати једна жена, где год плаче једно дете, има вам госпођице места. Те болове ће боље разумети и брже излечити женска, него мушки. Ви сте врло лепо рекли: „Лечничка наука олакшава и храбри.“ И има случајева где ће милији бити болеснику да га теши жена него човек.“ Ландуци је, као што се види, пренео то питање у осећајну сферу. Није дакле чудо, што је победа његова. И ми му је признајемо. Гђца Шулце-ова је добила напослетку од својих мушких колега грдну киту цвећа...

„Славија“ осигуравајућа банка у Прагу. Дознајемо, да је ова осигуравајућа банка за месец јули, август и септембар, дакле за три месеца склопила уговор ради осигурања на живот и пожар, са 29.355 осигураника на осигурану главницу од 28,686,176 ф. 6 н., уз премију и пузгредне пристојбе од 536.120 ф. 58 н. Награде за штете у опће беше исплаћено 150.290 ф. 83 н. Новчани промет благајне изнашао је у истом времену 4,376.238 ф. 12 н. Од 1. јануара 1888. до 30. септембра 1888. беше 53.150 нових осигурања на главницу од 55,710.058 ф. 8 н. уз премију и пузгредне пристојбе 1,279.472 ф. 65 н. Штете беше од 1. јануара до 30. септембра исплаћено 444.818 ф. 96 н. Заступничка мировинска заклада нарасла је до конца септембра 1888. год. на 78 915 ф. 34 н.

Трговачко-занатлијски део „Заставе.“

Наша трговачка задруга.

Панчево, децембра 1888.

Одавде вам је више пута писано о нашој трговачкој задрузи. Сећам се, да је ваш лањски извештач у његовим извештајима у „Застави“ и то на овом месту, стање задруге претстављао у опште као добро. Нећу да тврдим, да је претстављао стање задруге као бог зна какво напредно или сјајно, али га је тек претстављао тако, да је заинтересовани трговачки свет могао из његових извештаја стећи мишљење, да је наша задруга на путу правог напредовања.

Не знам, зашто писац ових извештаја није изашао отворено са правом истином на среду? У извештајима његовим тужис се до душе на немар, који влада у друштву, али никад није споменуо, како и зашто је тај немар наступио? Пребацивао је редовним, па и потпомажућим члановима, да су постали равнодушни према задрузи. Али је пропустио, а то је свакако требао учинити, да покаже прави пут, како би се та равнодушност искоренила, а одушевљење улило у чланове и у једне и у друге. Најкрупније ствари није дакле ни додирнуо. Зашто није те замашније ствари додирнуо? — тешко је погодити.

Можда је мислио, да још није згодно време наступило, да може казати оно, што је требао казати? Ил је намерно хтео немар, који у задрузи влада, да прећути, како трговачки свет не би добио рђаво мишљење о самој задрузи? Биће да је ово последње писца руководило.

Наша задруга основана је пре девет година. Основали су је у оно време Срби трговци. Устав, који је при оснивању донесен, грађен је са чистог интернационалног гледишта. Срби оснивачи, који су онда са српском трговачком омладином били у огромној већини, показали су, да су и „суврше“ толерантни били на спрам других народности.

Но о том нећу сад говорити. Да је таме учињена велика погрешка, то, уверен сам, да увиђају и сами творци данашњег устава. Мене је сасвим друго нешто побудило, да узмем перо у руке. Устав, поред те изведене највеће погрешке, има и многоситнијех још. Да споменем једну само. По уставу не бира задружног лекара главна скупштина, него одбор задруге. Тиме је члановима ускраћено право, које искључиво њима припада.

На лањској главној редовној скупштини изабран је један ужи одбор, којем је поверено, да устав из основе преради. Да л' је тај одбор до данас у тој ствари штогод радио, то не знам; то ће се сад скоро, на идућој главној скупштини, показати. Ако тај одбор буде поднео свој нацрт устава, онда би требала главна скупштина добро да пази, шта ће примити. Ако је нацрт устава добар, ако одговара савременим приликама, а шта је најглавније, ако буде српски живаљ, који је и сад још у великој већини њиме задовољан, онда га може скупштина примити. У противном случају може скупштина цео нацрт устава да одбаци, ил да га сама измени, и поправи. То је њено право. Ту не може бити говора, да се мора оно примити, што се поднесе. Толико о уставу. — Сад да се мало вратим на тај толико наглашени немар, који збиља у свој задрузи влада.

Кад се мало обриемо око себе, па бацимо само летимичан поглед на друге напредније задруге, видећемо, да се много више ради него код нас. Данас нема готово ни једне трговачке задруге у провинцији, која нема своју задружну библиотеку, а многе имају и других лепих установа, као на пример: читаонице, па месечне и недељне састанке, на којима се држе лепа и корисна предавања. А код нас? Код нас тога нема. Многи веле: „Устав нам све то не дозвољава.“ Зар се томе онда не може доскочити? Заиста да може. Ту треба мало воље, па и труда, па би ствар заиста пошла бољим путем. Е, ал тога видите код нас, (на жалост,) нема. Кад се поведе реч о оснивању задружне библиотеке, онда ће те од многих од прилике ове речи чути: „Оканите се, боге вам, задружне библиотеке, па и читаонице, зар не видите, да и овако тешком муком без дефицита пролазимо.“ Сваки, који мисли да би са оснивањем задружне библиотеке и читаонице патио главни фонд задруге, тај се вара. За набављање лепих и стручних књига, као и за држање новина, изнашли би се нови извори за подмирење. Навешћу вам овде оно, шта се на другим местима чини. — Одбор, који стоји на челу сваке задруге, ако неће сам, он изабере један одбор од својих редовних и подпомажућих чланова, па му повери да приреди једну забаву, од које би се чист приход употребио, на пример, за оснивање библиотеке — ако је нема. Ако је има, он опет приређује таку забаву, за набавку нових књига. Тако се библиотека допуњава од времена на време, а не дира се у главни капитал. То исто се чини и за набављање листова. То раде многе задруге, па видимо да доста добро пролазе Ни једна није још упропашћена због тога.

Сваки код нас увиђа потребу тога, ал кад дође да се ради, онда нема никог. Сваки се клони рада. У том лежи тај наш немар. Пре три године, кад је изабран г. М. Ст—ић за председника, држало се у круговима овдашње трговачке омладине, да ће тај човек по способности својој кадар бити, задругу на прави пут извести. Но ово очекивање није се испунило. За три године његовог председниковања, задруга и данас стоји на оном месту, где је и пре стојала. До душе не може се ни г. Ст—ић сам ту кривити. Кад човек нема с ким да ради, губи и сам вољу. Колко је г. председник крив, још више је остали одбор крив. Зар то није највећи немар и равнодушност од стране одбора, кад председник мора по трипут да сазива једну одборску седницу да се може одржати? (Ово сам дочуо са најпоузданије стране.) Има одборника, који нису свега досад једаред само у седници били. Па кад је одбор такав, зар може то служити, као добар пример осталим члановима? Заиста не! Тако се не отвара воља члановима за никакав рад. Одбор може млого да учини. Ако је при том задахнут напреднијим идејама, онда може у друштву са својим члановима да оствари много што-шта лепог и корисног по задружне чланове и по саму задругу. А такав наш одбор на жалост није. Дабоме да ће задруга и у будуће ламљати, ако јој и од сад буду одборници таки, као што су данас. Оволико сам нашао за нужно да кажем, и то зато, што смо сад на прагу главне скупштине. О раду њеном известићу вас у своје време. (за.)

Новчани заводи.

III.

Него падање новчаних завода није све зло, јер то падање, ма да укупно представља онако грдан губитак капитала, опет није још опште зло, већ је ограничено на мање и веће провинцијалне заводе.

При споменову провинцијалних завода хоћу да се дотаднем наваде престоничких завода, да падање новчаних завода бележе као болест тих завода по провинцији, при чему изгледају ти престонички заводи као оно фарисеј према Митру. Код њих има таке исте самовоље, несавесности, партизанства, политике и свију других неправилности као и код провинцијалних завода и, поуздано се може рећи, још нешто преко тога, што је са свим појмљиво код великоварошке рафинерије; разлика је у томе, што се престонички заводи сматрају у неку руку као целе државе, па им се од стране владе чине све могуће славшице и не пуштају се да падну до крајности, а онда они повуку за собом низ осталих завода по целој земљи — настаје општи потрес, „крах“.

Но, као што рекох, општа опасност није у том, што падају провинцијални заводи, већ у том, што има знакова, да ће и престонички почети падати, да смо на домаку општој кризи и општем потресу новчаног трга и свега, што је с овим у свези. Неке економисте одређују периоде, у којима се кризе враћају, на десет а неке на више година; него тачност у враћању криза код сложеног организма трговине и промета и силних им потретних сила и чинилаца, не може се констатовати, али се оне правилно у извесним размацима времена јављају. После бечког праска од 1873. кад одрачунимо кризе, које су се у главном на једно место ограничиле (филипартове кризе на Париз, турска на Беч и Париз), то нам долази на ред Бонтуов пад, који је (1882.) за собом повукао неке заводе у пропаст а осталима је веру уздрмао и тиме их осудио на вишегодишње таворење — то би била 9-годишња периода.

Било то сад да није Бонтуов прасак био та права периодична криза, било то, да ће кризе услед све савршенијих обртних средстава учестити — тек и данас се осећа неки ветар, који на кризу мирише. Све се то нешто прибојава, све се то нешто удешава, да се сваком изненађењу на сусрет изађе. Таково осећање несигурности, такво мерисање опасности огледа се најпре у постотку великих, пресудних банака а поглавито енглеске банке. Ова даје обично новац испод 1% па до 1·5%, а ове године је повећала у првом течају на 1·7%, а у септембру на 3—4, у октобру чак на 5%. За њом су одмах пошле париска, берлинска, па разуме се и аустро-угарска банка (ова 5½—6%). Било је извесно и јефтинијег новца, али је звекнчи курс меродаван и он је изјавио своје неповерење према данашњем положају. Не може се рећи ни да је ово неповерење диктовано н. п. енглеским важним рачуном према изгледаним руским зајмовима, нити према одвлачењу новца у источне земље — све би то лако преко срца пренео користољубиви Џон Бул и не би се то његово нерасположење у тако јакој диференцији огледало, да ту није страха од континентаног замршаја, који се ближи своме крају.

Други је појав тај, што неки већи заводи, као на пример мађарска комерцијална банка, која мисли на даље послове и добре послове, повећавају своју главницу.

Лане су ратни гласови већма узнемиривали берзе и у опште са економског и финанцијског гледишта било је много више лане него данас разлога за неповерљивост према положају, али ових појава није било и никад таке појаве у толиком размеру не могоше берзански минери са својим такмацима (контраминерима) произвести.

Да ли ће на панамској кризи остати, да ли ће се она јаче засијати или ће какво војничко ванеђење или париска изложба бити повод општем праску, — тек нешто се спрема и благо оном, ко може за то да буде и сам спреман. Што-год буде, прво и најјаче ће осетити новчани заводи, па — и наши заводи се не могу извући испод коби, која прети свему, што стоји под утицајем светске новчане пијаце.

IV.

У почетку ових чланака наведосмо, да су задруге за међусобно помагање и штедњу, згодне за наше прилике а уједно по своме устројству најпогодније и у временима криза. Оне могу те да издрже нарочито по свом већем капиталу, који није у напред ограничен, као код правих акционарских друштава, по свом резервном фонду и по установи, да се задруга извесним редом новим колима занавља и препорађа.

У временима кризе препоручивати новчаним заводима, да се држе само свога новца а и тај да гледе да је у поузданим рукама, а страног да се куртализавају — значило би толико исто као не знати, шта је трговина и трговачки послови. Трговачким заводима не остаје ништа друго, већ кад хоће и морају и под тежим приликама да постоје, да се за теже прилике и наоружају а то бива повишавањем капитала, као што поменусмо мађ. комерц. банку да је учинила и као што ће по свој прилици и осечка штедионица учинити. Задругама пак остаје да поред оснивања новог кола јаче дотирају своје резервне фондове. Не да није згорег, већ је прека потреба на догледу криза претрести своје листнице, промерити њихову садржину и вредност ове, па сумњиво претворити што пре у поуздано или поузданије.

Али специјално и најважније питање за наше заводе је на догледу овако критичког времена: колико дугују горњим, великим заводима; јер ове прво захвати криза а они тада бирају још мање средства за спасавање себе и свога капитала, него у обична времена, која они умеју кад год и без нужде нашим заводима да загорчају. У том погледу треба да је нашим новчаним заводима правило: у редовним приликама што мање с њима посла а у ванредним расчишћавати с њима посао. А да би то могли чинити, морају се наши домаћи заводи међу собом зближити за узајамну помоћ.

За чудо, да се наши заводи међу собом мање познају и имају мање везе него са страним горњим заводима. У свему смо другом ближи а овде смо странци једно за друго, а ето у крајњој невољи опет једно на друго морамо да помишљамо и боље ћемо се међу собом испомагати, него што би нам то трећи чинио. Па и сам тај једини разлог, који нас води великим заводима — нижи постотак — дао би се том истом узајмицом бар приближно постићи, а оно што фали, ваљало би одбити горњим заводима на њихове губитке у ванредним временима и на фактивне вредности, па би ми могли доста о себи живети. Но о томе другом згодом више.

Има их који предлажу, да дугови заводски (улози, зајмови итд.) стоје у извесној сразмери према главници (као што је то код привилегованих банака са металом узакоњено, само што се то не држи), да је према тој сразмери и новац, што се на непокретности издаје; има их који предлажу, да се менични рокови строжије узимају, па да се бар извесне отплате чине (20% или 10% свака три месеца.)

Све су ово корисне мере а особито би ова последња валезала нашим заводима бар од времена на време, пошто је наш народ лакоман на задуживање а радо заборавља да „интерес с њим и ручава и вечерава“ — али их ја не сматрам за главне и пресудне; као таке сматрам ја оне мало пре набројане, да боме у оној мери, коју сам ја у првом чланку обележио.

Најпосле, овим не рекосмо нити последњу, нити најмудрију; остаје скорој будућности, да на делу покаже, шта ће бити — тек ми рекосмо своје и ко може да се почува, неће му лоше бити и ако се ништа не догоди. Да се ником ништа не догоди, на то ова опомена и циља.

△

Опште стање трговине.

(Наставак.)

Италија и Јужна Африканска република.

Између ове две државе потписан је у Хагу 18. октобра 1886. год. уговор о пријатељству и трговини. Његове ратификације измењене су тек 22. септембра пр. год. у Хагу, а потписали су га: од стране Италије, пуномоћни министар при холандском двору, гроф Енрик di Dojola, а од стране републике, министар резидент за Немачку, Француску и Португалску von Блокланд. Уговор је закључен на време од шест година, а одредбе, које говоре о међусобној трговини, закључене су на стопи највише повластице.

Русија.

Руска влада прописала је 4. августа пр. год. тарифу за царинске експедиције, које се врше на државним или приватним железницама. Она је ступила у живот 1. септембра пр. год. и важиће до 1. септембра 1890. године.

Како се и код нас повела мисао о регуловању награда за вршење царинских експедиција, није згорега да се види, како је та ствар уређена у царевини руској.

Тако, при увозу робе, која не плаћа никакву царину, а не прелазе тежину од 100 пудова (1 пуд = 16.379 кгр.) такса је ½ копејке (1 коп. = 0,40 дин.) од једнога пуда. Пошиљке преко ове тежине плаћају 1 рубљу (4 дин.), па макар био натоварен читав вагон.

Код пошиљака, које на против подлеже наплати увозне царине, такса је ова различита.

За рибу (харинге), по 5 копејака од бурета; за цемент и асфалт ¼ коп. од пуда; за камени угаљ и кокс 50 коп. од вагона; за ливено гвожђе 2 рубље од вагона; за цигле и земљане чанкове 1 рубљу од вагона; за робу, на коју царина не прелази суму од 100 рубаља у злату, ½ коп. од пуда, али никад мање од 1 рубље; за робу, на коју припада царине између 100 и 500 рубаља у злату 1% од царинских такса; за робу, на коју царина изнаша суму већ од 500 дин. у злату, 1% од првих 500 рубаља и ¼% од остале суме; за експедиције, које се састоје цигло из једнога колета (ситнице), 50 коп.; и за остале, овде неспоменуте експедиције, по 30 коп. од свакога колета.

Што се извоза тиче, утврђена је ова такса овако:

За писање декларације, 5 коп.; за експедиције, на које се плаћа извозна царина, 1% од царинских такса; за експедиције, на које се не плаћа никаква извозна царина, али има да се извршују разне формалности (по крчмаринским, санитетским или полицисним одредбама), ⅜ коп. од пуда; за живу стоку (овце, говеда, коње) 50 коп. од вагона; и за све остале врсте извозних експедиција, које овде нису предвиђене, по 50 коп. од вагона.

Код провозних (транзитних) експедиција ова је такса двојака:

За пошиљке од 100 пуда тежине, $^1/_2$ коп. од пуда, а за пошиљке преко ове количине, $^1/_4$ коп. од пуда, али никад мање од 50 коп. за једну транзитну експедицију.

Разуме се само по себи, да се имају особено да рачунају трошкови, у колико их буде било, око подвоза, царине, порезе, казне, поштарине, марке, паковања и др. издатака.

Кина.

Укупни трговински обрт у Кини и поименце у 19 уговорних пристаништа њезиних, у 1887. год. изнашао беше вредност од 286,131.385 хаик-таела, или 2,757.562 хаик-таела (1 хаик таел = 8,02 динара, у ствари међу тим само 5,76 дин.) више него у 1886. год. На увоз страних производа долази 102,263.699 таела, или 14.784.346 таела више него у 1886. год. Само опијума беше у 1887. год. увезено на 73.877 пикула (1 пикул = 60,48 клгр.), или за 6.000 пикула више него у 1886. години.

Што се тиче увоза памучне робе, може се казати, да је он почео да опада. У 1886. год. увезено је енглеског дрилиха 416.699 комада, а 1887. год. само 288.511 ком.; дрилих из Америке изнашао беше у 1886. год. количину од 620.803 ком., а у 1887. год. само 464.731 ком.; на против увоз памучног ластинга порастао је од 214.528 ком. у 1886. на 636.649 ком. у 1887. год. Па и увоз памучна предива, који, узгред буди речено заузима у 1887. год. 30% од целокупне вредности, показао беше повољне резултате. Последњих 10 година најбоље ће то да покажу цифрама; тако је увезено:

У 1878.	години	108.360	пикула
„ 1879.	„	137.888	„
„ 1880.	„	157.218	„
„ 1881.	„	172.482	„
„ 1882.	„	184 939	„
„ 1883.	„	228.005	„
„ 1884.	„	261.457	„
„ 1885.	„	387.820	„
„ 1886.	„	382.984	„
„ 1887.	„	523.114	„

Још вреди помена увоз жигица, шиваћих игала, стакла за прозоре и анилинске боје. Од ових предмета увезено беше у 1887. год. жигица 2,276.863 гроса у вредности 672.157 таела; шиваћих игала 2,273.356 хиљада у вредности 310.534 таела; стакла 85.263 сандука, у вредности 189.374 арала, и боје у вредности 889.534 таела.

На извозну трговину Кине долази 85,860.108 таела; или 8,753.640 таела више него у 1886. год. Највише се извози: сирова и израђена свила, чај, сланина производи и шећер.

Извоз чаја за последњих 20 година удвојен је, тако, извезено је: у 1865. год. 1,103.246 пикула у 1874. год. 1,735.379 пикула, у 1884. год. 2,016.217 пикула и у 1887. г. 2,096.030 пикула. Вредност за ову последњу годину изнаша 29,379.858 таела.

Извоз шећера беше:

У 1886. г. 612.489 пикула у вредности 1,683.486 таела;

У 1887. 766.943 пикула, у вредности 1,869.583 таела.

Царински приходи у 1887. год. изнашали су цифру од 20 541.399 хаик-таела, а то чини, ни мање ни више, само 131,670.367.59 динара.

(Наставиће се.)

Вести из трговачко-занатлијског света.

Српска трговинска агенција. Пишу нам из Београда: „Овде је установљена српска државна трговинска агенција у циљи да посредује са српским произвођачима, да увећа извоз робе из Србије и да на страни прибавља што више купаца за српске производе вино, жито, шљиве, свиње и др. По статистичким бројевима те агенције производи се у Србији мање производа, но колика је тражња. Требало би дакле порадити да српски произвођач сваке године више и више производи и да усвоји трговачко правило: „треба тражити користи у што већем обрту, а не у скупљој цени. — Агенција је даље прикупила доказе, колико је извозна трговина Србије несавршена, јер се многи производи, којих има доста у Србији не појављују ни у унутрашњој, а камо ли у извозној трговини. На пр. годишње иструне преко 50.000 цената вење. Тај производ би се куповао, агенција је нашла већ и купце, ал' шта ће кад вењу нико не купи, већ труне по горама. Агенцији већ нуде са стране 8 дин. за центу вење, а сазнала је да цена вење стоји увек подједнако са ценом жита. А вењу нит треба сејати нит жњети, њу треба само покупити, па се ни то не чини. Осим тога оће агенција да организује нову грану у српској извозној трговини, а то је извоз живине поглавито ћурака. Сада може Србија да извози око 200.000 ћурака годишње, но када би трговина са ћуркама мало живахнула, могло би се извозити 500.000, па временом и милијон ком. ћурака. Осим тога ће трговинска агенција да поради на извозу јаја, што би српским произвођачима донело леп приход.“ Желимо успеха.

Шегртске школе у Угарској. Школа за шегрте имала је Угарска 1887|88. године 245, и то: 16 у главној вароши, 24 у слободним и с муниципалним правом снабдевеним варошима и 205 у жупанијама. Број ученика био је 44.540, и то: 6.459 у Будим Пешти, 12.709 у слободним варошима и 25 372 у жупанијама. Учитеља је било 1388, а трошка око издржања ових школа 323.883 ф., на шта су употребљене занатлијске таксе, казне, општинске субвенције и прилози приватних, трговачких комора, жупанија и државе.

Трговина.

= **Нови Сад**, 3. (15.) јануара. Са горњих пијаца житарских стижу извештаји, по којима је житарска радња у јаком застоју и само је готове шенице минулих дана неколико партија за иноземство пазарено, докле су сва остала зрна без икаквог промета. Међутим је цена шеници и покрај извоза у иноземство са 5—15 н. попустила. Млинови како они горњи тако и ови овамо наши доњи држе се строго резерве и израђују брашно само за најнужнију потребу.

Цена је рани код нас данас ова: Шеница 6 ф. 80—6 ф. 90 н. Наполица 5 ф. 70—80 н. Јечам 4 ф. 60 н. Зоб 4 ф. 70—80 н. Кукуруз некрљен 2 ф. 70—2 ф. 80 н. окрљен 3 ф. 70—3 ф. 90 н. Све од 100 кгр.

Брашно. Од два дана овамо су наши млини издали нове ценовнике брашна, по овима је белом брашну цена са 20 н. нижа, доклен је црном брашну остала цена досадања.

Данас је цена ова:

Број	0	1	2	3	4	5	6
ф.	15.60	15.20	14.60	14.—	13.40	12.80	12.—
	7	8	$8^1/_2$	$8^3/_4$	9		
	11.80	10.60	9.80	7.60	6.60		

Хлебно I. 8 ф. 60 н. II. 7 ф. 60 н. Грис А. 16 ф. Б. 16 ф. В. орд. 15 ф. 20 н. Мекиње ситне 4 ф. крупне 3 ф. 60 н. Све од 100 кгр. са џаком заједно, за готов новац а, постављено у кућу или на жељезничку станицу. (Парни млин В. Фајта.)

Радња са осталим производима нашим је на нашој пијаци сасвим застала. Посета у вароши врло слаба.

*

У **Будимпешти** 2. (14.) јануара. На житној берзи врло ограничен промет, цена шеници се одржала она од два дана овамо; остала зрна се не тражу, цене су свему без промене. Шеница потиска 80.5 7 ф. 85 н. 81.5 7 ф. 90 н. 79.5 7 ф. 75 н. 78.5 7 ф. 60 н. Пештанска 80.5 7 ф. 80 н. Бачка 78.5 7 ф. 75 н. Банатска 77.5 7 ф. 55 н. Све на три месеца.

Осталог зрна што је пазарено плаћано је за готов новац: Раж 5 ф. 40—60 н. Јечам за рану 5 ф. 65 н. средња роба 6 ф. 35—6 ф. 80 н. фини за пиваре 7 ф. 50—8 ф. Зоб лошија 4 ф. 95—5 ф. 10 н. лака трговачка 5 ф. 15—5 ф. 25 н. боља чиста са жељезнице 5 ф. 30—5 ф. 50 н. међутим је до 150.000 м. ц. старог кукуруза обећано у Штајнбруху по 4 ф. 80—4 ф. 85 н. за готов новац продано.

Ревица. Преко целе прошле недеље није тражена. Из иноземства нема купаца. Домаћи творничари се држе строго резерве. Неколико мали поштиј је продано по 13—15 ф. 50 н. и то по каквоћи. За август-септембар је закључено по 12—12 ф. 25 н.

Најновије вести.

— Из Париза јављају, да је министар Флоке дошао у суксб са послаником Лором и то испред скупштинске дворане, а због тога што је Лор напао Флокеа у једном чланку са издавањем новаца из диспозиционог фонда на изборне цели. Флоке је назвао такво писање инфамијом.

БРЗОЈАВИ „ЗАСТАВИ“.

(Стигли 3. јануара у вече.)

Будимпешта. (Саборски извештај). Громон, државни секретар, говорио за предлог обранбеног закона; Ирањи је одлучно захтевао самосталну угарску војску. А Пулски рекао је, да влада хоће само интензивни развитак војске.

Париз. Лор је послао министру Флоке-у деверe; овај није примио изазивање на двобој. Остаје при изразу „инфамија“, а Лора упућује, да се брани са трибине.

Париз. У Тунису су затворили човека, пошто мисле, да су у њему нашли убицу лондонског.

Њујорк. Одавде је отпловило у Панаму више ратних бродова, пошто се мисли, да ће тамо бити немира.

Позив на претплату.

Почетком ове године улази „Застава“ у 24. годину свога живота. А ко је и шта је она, то је држимо довољно показала.

Ако су нужна каква обећања, онда обећавамо, да ће се „Застава“ и надаље лепршати у слободоумном табору нашег народа, на бедему народносном, автономном и напредном. И кад то важемо, позивамо се на свој дојакошњи рад, који нас не може утерати у лаж.

Кад отварамо нову претплату на „Заставу“ за год. 1889., ми то чинимо са пуно наде, да ће јој се наш свет онако одазвати, како то заслужује. Ми смо са своје стране све учинили, да „Застава“ и на даље буде извештавана из свију српских и словенских крајева, учинили смо све, да круг „Заставиних“ сарадника раширимо.

Цена је „Заставе“ обележена на челу листа.

Обраћамо се нарочито својим пријатељима, да нас не само духовном снагом, но и у скупљању претплатника потпомогну.

Обраћамо и опет пажњу пријатеља и претплатника на бројеве „Заставе“ од петка. Ти су бројеви удешени за најшире кругове, а нарочита претплата на њих стаје 3 фор. годишње.

У Новом Саду, 1. јануара 1889.

Уредништво „Заставе.“

Исправак.

У 1. броју „Заставе“ од ове године међу „Догађајима у години 1888.“ а у одељку, где се говори о привреди и трговини нашој, поткрала се крупна погрешка. Место: „Два новчана завода (у **Иригу** и Иађији) може се рећи да пропадоше“, требало би да буде: „Два новчана завода (у **Илоку** и Инђији) и т. д.

Извештај

о примању и издавању приликом дилетантске позоришне претставе „Низ бисера“, приређене 26. децембра 1888. (7. јануара 1889.) год. у корист „српске новосадске читаонице“.

За продане улазнице добивено —	204 ф. 70 н.
Разни издатци — — — — —	73 ф. 47 н.
Подмирен мањак, што га је имало српско новосадско читаоничко певачко друштво од „беседе“ приређене 12. (24.) новем. 1888. године 21 фор. 49 нов. — — — —	94 ф. 96 н.
Остало чистог прихода —	109 ф. 74 н.

која је свота већ уручена благајнику српске новосадске читаонице.

У Новоме Саду, 2. (14.) јануара 1889.

Управни одбор
српског новосадског читаоничког певачког друштва.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

КОЛО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ И КЊИЖЕВНОСТ

власник и уредник

Данило А. Живаљевић.

„Коло“ излази три пута месечно, и то: 1. 10. и 20., а годишња му је цена: 6 фор., полгодишња 3 фор., а на четврт 1 фор. 50 н. — Претплата се шаље књижари браће Јовановића у Панчеву.

Други број „Кола“ изаћи ће 10 јануара.

Београд. **Администрација.**

ПОЗИВ

на

XVI. БЕСЕДУ С ИГРАНКОМ

коју приређују

УЧЕНИЦИ СРПСКЕ ВЕЛИКЕ ГИМНАЗИЈЕ У Н. САДУ

на дан св. Саве 14. (26.) јануара 1889.

У ДВОРАНИ „КОД ЦАРИЦЕ ЈЕЛИСАВЕТЕ“

у корист

СИРОМАШНИМ СВОЈИМ САУЧЕНИЦИМА.

Улазна цена од особе 1 фор. а. вр.

Добровољни прилози примају се са захвалношћу.

Улазнице се могу добити у књижарама Браће М. Поповића и Луке Јоцића и на дан беседе у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 ЧАСОВА У ВЕЧЕ.

РАСПОРЕД:

1. „Молитва за краља“, сложио Мохул, уз гласовирску пратњу пева мешовити лик гимназијски.
2. „Le Carneval de Venise“, од Паганинија уз гласовирску пратњу свира на виолини гимназиста Ђура Трифковић.
3. „Тежакова песма у пролеће“, од Миленка, за два дечија гласа сложио Јован Иванишевић, уз гласовирску пратњу певају гимназисте Владимир Ђерманов и Григорије Маринков.
4. Арија из опере „Die Zauberflöte“ од Моцарта, уз гласовирску пратњу пева гимназиста Бошко Петровић и мушки лик гимназијски.
5. „Кад прво сунце...“ из Змајевих „Ђулића“, сложио Јосиф Маринковић, уз гласовирску пратњу пева мешовити лик гимназијски.
6. „Леку ноћ!“ сложио Мита Топаловић, гласовирска пратња од Фр. Петрика, певају гимназисте Жарко Радонић, Стеван Попић, Бошко Петровић и Ђорђе Николић.
7. Призор из „Сеобе Срба“ од Ђуре Јакшића, приказују гимназисте Богдан Манојловић, Стеван Николић, Бошко Петровић, Ђура Трифковић, Стеван Попић, Велимир Сперњак, Милош Челекетић и Светосав Бугарски.
8. „У дољини“, од Ивана Мартиновића, сложио Вл. Каракашевић, гласовирска пратња од Х. Дубека, пева дечији лик гимназијски.
9. „Вабило“, сложио Даворин Јенко, пева мушки лик гимназијски.
10. „Смеса српских народних песама“, сложио Тиломир Остојић, за свирачки збор удесио Фр. Петрик, свира свирачки збор самих гимназиста.
11. „Ено барјак —“, сложио Хорејшек, пева мешовити лик гимназијски.

РЕД ВОЖЊЕ

ЖЕЉЕЗНИЧКИХ ВЛАКОВА

ВАЖИ ОД 1. ЈУНА 1888. П. Н.

Полази из Новог Сада у Београд:

Брзи влак у 8 сати и 23 м. у вече.
Особни влак у 5 сати 55 м. по подне.
Мешовити влак у 9 сати 3 м. пре подне.

Полази из Новог Сада у Будимпешту:

Брзи влак у 7 сати 44 м. из јутра.
Особни влак у 8 сати 12 м. у вече.
Мешовити влак у 9 сати 54 м. пре подне.
Муњевити влак из Новог Сада у Ниш сваког петка у 10 с. 51 м. пре подне; из Новог Сада у Будимпешту сваке суботе у 4 с. 23 м. из јутра.

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

На упражњено учитељско место на мушкој школи у Ђали, овим се расписује стечај. Плата је учитељу 400 фор., у име пофторне школе 20. фор., за перовођство 30 фор. и за писаћи прибор 5 фор.; затим два ланца добре ораће земље, на коју учитељ терете сноси. Слободан стан са баштом од 650□° и огрев. Учитељу у дужност спада у цркви појати, и децу у појању обучавати.

Сви они, који су вољни ово место получити, нека своје добро снабдевене молбенице на овдашњи местни школски одбор најдаље до Три Јерарха пошаље.

Из седнице школског одбора држаног 29. децембра 1888. г. у Ђали (Torontál.)

Милан Новаковић, перовођа. 2—3 **Петар Маринковић**, председник.

ЈЕДАН СТАН.

Од 1. априла издаје се стан на пијаци куће бр. 859. у којој станује г. Н. Димовић.

Ближи услови могу се код долепотписаног сазнати.

Душан Арновљевић, код „црног орла.“

1—3

Дражбена објава.

Оставштини почившег Матеје Ивачковић принадлежећа такозвана патријархова кућа у Белој Цркви у главној улици под П. бр. 558. лежећа; у грунтовници под бр. 685. уведена двокатна кућа са пространим кућевним простором и баштом излаже се са проценом од 20.300 фор. 1. (13.) фебруара 1889. год. јавној дражби.

Сви они, који на овој дражби учествовати намеравају, а нарочито верозакони заводи, конзисторије, поседници, банкари и штедионе заводи, вароши и општине извешћују се о овој дражби с тим, да се ова зграда са обзиром на положај и на сходно уређење и поделење, за више школске или новчане заводе, као за господски стан најзгодније употребити може. Ова кућа са великим од камена богато израђеним балконом, — којој је права вредност преко 70.000 фор. — садржи 24 паркетирати соба, ван тога једну велику и једну малу дворану, све собе су са пребогатим тапетама снабдевене. Како у доњем, тако и у горњем спрату налазе се собе за купање, а пространи и затворени ходници патосани су каменом, који као прави мозаик изгледа; прозори се из дебелог стакла по најновијем укусу састоју. Испод куће налази се подрум, у којем се више од 2000 хектолитара садржавајући буради сместити могу. Ван тога има штала за 8 коња, нужне шупе и собе за челад. Кућевне баште простор је 774 □°.

Сви они, који намеравају овој дражби учествовати, дужни су 10% од процене, дакле 2030 фор. у готовом новцу или у веровним папирима, који се по уредби министра правде од 1. новембра 1881. год. бр. 3333. као јамчевина примају, — при руци судског изасланика положити, или пак у смислу зак. LX, од 1881. §. 170. признаницу преко код суда предходно положене јамчевине предати. Купац је дужан куповну цену у две рате и то прву кроз 30 дана рачунајући од дана дражбе, а другу од истог дана рачунајући кроз 60 дана са 6% каматом из сваке рате од дана дражбе рачунајући у наредби министра правде од 6. децембра 1881. год. бр. 39425 прописаним начином при кр. порезном звању у Белој Цркви положити. Јамчевина урачунаће се у последњу, односно другу рату. Купац је дужан порез од дана дражбе на купљену непокретност спадајући као и преносну пристојбину платити.

Купац ступа у посед купљене куће одма, како дражба правомоћна постане, од којег дана и свака корист и штета њега се тиче.

Купцу ће се исправа ради преписа купљене куће у смислу зак. LX. од год. 1881. само у том случају издати, ако се у смислу истог зак. кроз 15 дина од дана дражбе рачунајући накнадна понуда не буде учинила.

Укњижење права сопствености односно купљене куће у корист купца наредиће се званично тек онда, кад буде купац куповну цену и камату потпуно исплатио.

Дражбена условља могу се код белоцркванског судбеног стола код грунтовног оделења увидити.

Дражби изложена кућа може се и испод руке пре дражбеног рока продати.

Онима, који желе на тај начин купити, даје ближа извешћа Јован М. Рошу одветник и куратор оставштине.

У Белој Цркви 30. новембра 1888. год.

Јован М. Рошу адвокат и куратор.

3—3

ЈЕДАН ДУЋАН

у ћурчинској улици баш уз апотеку са две собе и кухињом одма за издавање.

Услови повољни. 2—3

Власник и издавалац Милица Томић рођ. Милетић. Одговорни уредник Јаша Томић. Српска штампарија дра Светозара Милетића.